

اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی ایران

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

بازرگانی محصولات کشاورزی و صنایع غذایی

در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴

و همسنگی آن با مدت مشابه سال قبل

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

شناسنامه گزارش

عنوان:

بازرگانی محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ و همسنگی آن با مدت
مشابه سال قبل

گروه کشاورزی

تهیه کنندگان: محمد مهدی فارسی

ناظر علمی: کوروش صادقزاده و بهزاد فکاری

تاریخ انتشار: شهریور ماه ۱۴۰۴

طبقه بندی موضوعی: بازرگانی کالاهای کشاورزی

واژه‌های کلیدی: واردات، صادرات، تراز تجاری، محصولات کشاورزی، محصولات صنایع غذایی،

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرست)، پلاک ۱۷۵، تلفن: ۸۵۷۳۲۸۴۳

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱
۱- مقدمه:	۱
۲- تراز تجاری	۲
۳- صادرات	۳
۳-۱- محصولات کشاورزی	۳
۳-۲- محصولات صنایع غذایی	۵
۳-۳- تمرکز صادرات	۷
۳-۴- صادرات نهاده‌ها	۹
۳-۴-۱- آفتکش‌ها	۹
۳-۴-۲- کودها	۹
۳-۴-۳- بذور	۱۰
۳-۴-۴- ماشین‌ها و ادوات کشاورزی	۱۰
۳-۴-۵- واکسن و دارو	۱۰
۴- واردات محصولات کشاورزی	۱۰
۴-۱- محصولات کشاورزی	۱۰
۴-۲- محصولات صنایع غذایی	۱۲
۴-۲-۱- آفتکش‌ها	۱۴
۴-۲-۲- کودها	۱۵
۴-۲-۳- بذور	۱۵
۴-۲-۴- ماشین‌های و ادوات کشاورزی	۱۶
۴-۲-۵- واکسن و دارو	۱۶

پیشگفتار

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران، در راستای مأموریت‌های خود و با هدف پایش مستمر وضعیت تجارت خارجی بخش کشاورزی، به صورت منظم آمار صادرات و واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی کشور را رصد و تحلیل نموده و گزارش‌های مرتبط را تهیه و منتشر می‌نماید. در همین چارچوب، گزارش حاضر با عنوان «بازرگانی محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ و همسنگی آن با مدت مشابه سال قبل»، بر پایه اطلاعات مقدماتی منتشرشده از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران تنظیم شده است. این گزارش با هدف اطلاع‌رسانی به فعالان بخش خصوصی، تصمیم‌گیران، سیاست‌گذاران و پژوهشگران حوزه کشاورزی منتشر می‌شود و می‌تواند مبنایی برای تحلیل روندهای تجاری، آسیب‌شناسی و تصمیم‌گیری‌های آتی در این حوزه باشد.

مقدمه:

بازرگانی محصولات کشاورزی با توزیع و انتقال محصولات از مناطقی که با مازاد محصول مواجه هستند به مناطقی که دارای کسری هستند نقش مهمی در اتصال سیستم غذایی کشورهای مختلف ایفا می‌کند. از این رو تجارت محصولات کشاورزی امکان دسترسی تمامی مصرف‌کنندگان به مواد غذایی کافی، سالم و مغذی را در سطح جهانی فراهم آورده است و از سوی دیگر بخش عمده‌ای از درآمد حاصل از تولید و فرآوری محصولات کشاورزی وابسته به بازرگانی این محصولات در سطح جهان می‌باشد. با توجه به تغییرات در روند عرضه و تقاضای محصولات کشاورزی به دلیل بروز تغییرات جمعیتی، ترجیحات و تمایلات غذایی، رشد شهرنشینی، تغییرات الگوی مصرف و همچنین اثرگذاری غیر قابل پیش‌بینی تغییرات اقلیم بر الگوهای عرضه مواد غذایی نقش بازرگانی کالاهای کشاورزی در سالیان آتی در افزایش تاب‌آوری سیستم‌های کشاورزی و تأمین پایدار امنیت غذایی افزایش خواهد یافت و بدون توجه به تجارت محصولات کشاورزی، دستیابی به سیستم پایدار تولید محصولات کشاورزی و تأمین امنیت غذایی امکان‌پذیر نخواهد بود (سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، ۲۰۲۳).

کشور ایران نیز در دهه‌های اخیر از یک سو با رشد فزاینده جمعیت، تغییرات الگوهای سکونت و افزایش شهرنشینی و ایجاد تغییرات در الگوهای غذایی مواجه شده است و از سوی دیگر به دلیل بروز تغییرات اقلیمی پایداری سیستم‌های تولید محصولات کشاورزی و همچنین تأمین امنیت غذایی پایدار در کشور با چالش‌هایی مواجه شده است. از این رو توجه به بازرگانی محصولات کشاورزی در راستای دستیابی به اهدافی مانند افزایش درآمد فعالان بخش کشاورزی، پایدار نمودن سیستم تولید کشاورزی و ارتقاء امنیت غذایی الزامی است. با توجه به این موضوع در گزارش حاضر میزان و ارزش صادرات و واردات محصولات کشاورزی، صنایع غذایی و نهاده‌های مورد استفاده در این بخش و همچنین ارزش واحد هر یک از این کالاها به صورت دوره‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد. علاوه بر این سهم هر یک از مبادی وارداتی و مقاصد صادراتی در صادرات و واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی کشاورزی نیز بررسی شده و در کنار این موارد شاخص تمرکز صادرات محصولات کشاورزی نیز از منظر گروه‌های کالایی و همچنین از منظر بازارهای صادراتی محاسبه شده و نسبت به مدت مشابه سال گذشته مقایسه شده است. اطلاعات ارائه شده در این گزارش به تفکیک شامل محصولات کشاورزی و محصولات صنایع غذایی و همچنین مجموع این دو گروه است.

۱- تراز تجاری

تراز تجاری محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در سه ماه اول سال ۱۴۰۴ منفی ۲.۲ میلیارد دلار بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته در حدود ۲۰۰ میلیون دلار کاهش یافته که نشان از بهبود تراز تجاری بخش کشاورزی و صنایع غذایی نسبت به سال گذشته دارد. (جدول ۱). کاهش کسری تراز تجاری در سال جاری نسبت به مدت مشابه سال گذشته ناشی از افزایش ۸ درصدی ارزش صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در مقابل کاهش ۲ درصدی ارزش واردات محصولات در این بخش بوده است.

جدول ۱- تراز تجاری محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در سه ماه اول ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

متغیر	سه ماه اول ۱۴۰۳	سه ماه اول ۱۴۰۴	نرخ تغییر
مقدار صادرات (میلیون تن)	۲.۴۴	۲.۳۶	-۳٪
مقدار واردات (میلیون تن)	۶.۵۳	۶.۶۷	۲٪
ارزش صادرات (میلیارد دلار)	۱.۵۲	۱.۶۴	۸
ارزش واردات (میلیارد دلار)	۳.۹	۳.۸۳	-۲٪
تراز تجاری (میلیارد دلار)	-۲.۴	-۲.۲	-۸٪

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

بر اساس محاسبات صورت گرفته در سه ماه اول سال ۱۴۰۴ ارزش واردات فقط محصولات کشاورزی بیش از صادرات بوده و این تفاوت، کسری ۲.۳ میلیارد دلاری تراز تجاری در این مدت را به همراه داشته است، هرچند که میزان کسری تراز تجاری نسبت به سال گذشته در حدود ۲۰۰ میلیون دلار کاهش یافته است. دلیل اصلی کاهش کسری تجاری در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ افزایش ۱۱ درصدی صادرات محصولات کشاورزی و در مقابل کاهش ۲ درصدی ارزش واردات بوده است. لازم به ذکر است با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از واردات محصولات کشاورزی کالاها واسطه و نهاده‌های تولیدی سایر بخش‌ها به ویژه دامپروری است از این رو بررسی کاهش واردات در گروه‌های محصولی مختلف دارای اهمیت می‌باشد. در جدول ۲ مقدار و ارزش صادرات و واردات محصولات کشاورزی ارائه شده است.

جدول ۲- تراز تجاری محصولات کشاورزی در سه ماه اول ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

متغیر	۱۴۰۳	۱۴۰۴	نرخ تغییر
مقدار صادرات (میلیون تن)	۲.۱۲	۲.۰۷	-۲٪
مقدار واردات (میلیون تن)	۶.۵	۶.۶	۲٪
ارزش صادرات (میلیارد دلار)	۱.۳	۱.۴	۱۱٪
ارزش واردات (میلیارد دلار)	۳.۷۱	۳.۶۵	-۲٪
تراز تجاری (میلیارد دلار)	-۲.۵	-۲.۳	-۸٪

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

بر اساس محاسبات صورت گرفته ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی از ۲۶۳ میلیون دلار در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۳ به ۲۵۰ میلیون دلار در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ افت داشته که نشان از کاهش ۴/۹ درصدی ارزش صادرات این محصولات دارد در طرف مقابل میزان واردات محصولات صنایع غذایی از ۱۹۰ میلیون دلار در سه ماه اول سال ۱۴۰۳ به ۱۸۱ میلیون دلار در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده که نشان از کاهش ۴/۷ درصدی دارد بر این اساس مزاد تراز تجاری محصولات صنایع غذایی از ۷۳ میلیون دلار در سه ماه نخست سال ۱۴۰۳ به ۶۹ میلیون دلار در مدت مشابه سال جاری رسیده که نشان دهنده کاهش ۵/۵ درصدی تراز تجاری در این بخش است. تراز تجاری محصولات صنایع غذایی نیز در جدول ۳ نمایش داده شده است.

جدول ۳- تراز تجاری محصولات صنایع غذایی در سه ماه اول ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

متغیر	۱۴۰۳	۱۴۰۴	نرخ تغییر
مقدار صادرات (هزار تن)	۳۲۱	۲۹۴	-۹٪
مقدار واردات (هزار تن)	۳۹	۳۲	-۲۰٪
ارزش صادرات (میلیون دلار)	۲۶۳	۲۵۰	-۵٪
ارزش واردات (میلیون دلار)	۱۹۰	۱۸۱	-۵٪
تراز تجاری (میلیون دلار)	۷۳	۶۹	-۵٪
سهم ارزش صادرات صنایع غذایی به کشاورزی	۱۷.۳٪	۱۵.۲٪	-۱۲.۱٪
سهم ارزش واردات صنایع غذایی به کشاورزی	۴.۸٪	۴.۷٪	-۲٪

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

بررسی سهم صنایع غذایی از کل صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در دو دوزه مشابه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ حاکی از این است که این سهم کاهش ۱۲.۱ درصدی را به ثبت رسانده است و از ۱۷.۳ درصد در سه ماه نخست سال ۱۴۰۳ به ۱۵.۲ درصد در سال ۱۴۰۴ کاهش یافته است. به عبارت دیگر میزان صادرات محصولات با ارزش افزوده بیشتر در سال جاری کاهش یافته است و سهم صادرات محصولات خام افزایش یافته است. همچنین سهم واردات محصولات صنایع غذایی از کل واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در دو دوره مورد بررسی تقریباً ثابت بوده است.

۲- صادرات

۲-۱- محصولات کشاورزی

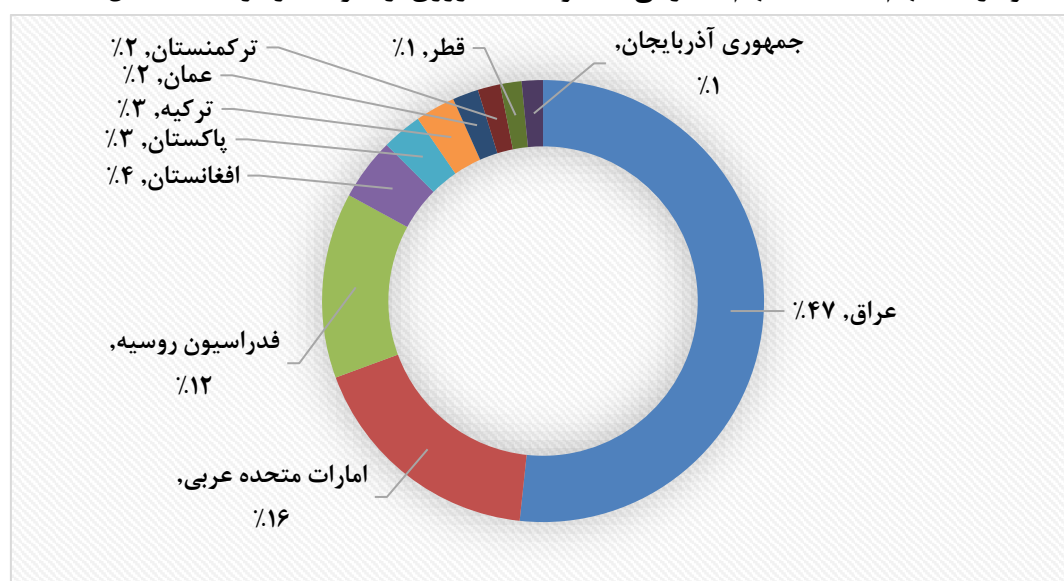
مقدار و ارزش صادرات محصولات کشاورزی در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ به ترتیب به ۲۰۷ میلیون تن و ۱.۴ میلیارد دلار بوده است که هر متغیر نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب به میزان ۲ درصد کاهش و ۱۱ درصد افزایش یافته است به عبارت دیگر در سال جاری محصولات کشاورزی ارزشمندتری از کشور صادر شده است. در میان محصولات صادراتی از منظر وزن به ترتیب سایر سبزیجات (۲۹٪)، هندوانه و خربزه (۲۱٪)، گوجه‌فرنگی تازه (۱۳٪)، شیر و فرآورده‌های آن (۹٪)، سیب (۷٪)، مرکبات (۴٪)، پیاز و موسیر تازه (۳٪)، ماهی (۲٪)، خیار تازه (۲٪) و کیوی (۲٪) و با مجموع سهم ۹۲ درصدی ۱۰ کالای برتر صادراتی از منظر وزن در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ به حساب می‌آیند از منظر ارزش نیز محصولات شیر و فرآورده‌های آن (۲۱٪)، پسته و مغز پسته (۱۳٪)، گوجه‌فرنگی تازه

(۱۲٪)، سایر سبزیجات (۱۰٪)، هندوانه و خربزه (۱۰٪)، ماهی (۵٪)، سیب (۴٪)، کیوی تازه (۴٪)، زعفران (۳٪) و سایر میوه‌های تازه (۳٪) و در مجموع با سهمی ۸۴ درصدی از کل ارزش صادرات ۱۰ محصول برتر صادراتی کشور در سه ماهه اول سال ۱۴۰۴ به حساب می‌آیند.

ارزش واحد کالاهای صادراتی بخش کشاورزی در دوره مورد بررسی سال ۱۴۰۴ حدود ۶۷۲.۴ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به ارزش واحد ۵۹۳.۱ دلاری سال ۱۴۰۳، حدود ۱۳/۴ درصد افزایش یافته است. در میان محصولات مختلف زعفران با ارزش واحد ۸۸۱ هزار دلار به ازای هر تن، خاویار به ارزش واحد ۶۴۷ هزار دلار به ازای هر تن، پسته و مغز آن با ۷.۷ هزار دلار به ازای هر تن، روده و بادکنک و شکمبه حیوانی با ارزش ۷.۵ هزار دلار به ازای هر تن، روغن نباتی با ۵ هزار دلار به ازای هر تن و میگو با ارزش ۳.۵ هزار دلار به ازای هر تن ارزشمندترین محصولات صادراتی بخش کشاورزی به حساب می‌آیند. مقایسه ارزش واحد ارزشمندترین محصولات صادراتی نسبت به سه ماهه ابتدای سال ۱۴۰۳ حاکی از این است که ارزش زعفران (۲٪) و خاویار (۲۱٪) افزایش یافته است و در مقابل ارزش واحد پسته و مغز آن (۲۱٪)، روغن نباتی (۲۸٪) و روده و بادکنک و شکمبه حیوانی (۲۲٪) کاهش یافته است.

مهمترین مقاصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران از منظر مقدار مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور عراق با سهم ۴۷ درصدی از کل مقدار صادرات کالاهای کشاورزی مهمترین مقصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران به حساب می‌آید و پس از آن کشورهای امارات متحده عربی ۱۶٪، فدراسیون روسیه ۱۲٪، افغانستان ۴٪ و پاکستان ۳٪ در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارند. نکته قابل توجه این است که تمامی کشورهای مقصد کالاهای صادراتی ایران از کشورهای همسایه (مرز زمینی و دریایی) هستند و تمامی کشورهای برتر مقصد صادراتی به استثنای کشور روسیه از جمله کشورهای آسیایی به حساب می‌آیند. به عبارتی بازار صادرات محصولات کشاورزی ایران به طور عمده به کشورهای همسایه محدود شده است و در این بین کشورهای عراق و امارات متحده عربی سهم قابل توجهی را به خود اختصاص داده‌اند (نمودار ۱).

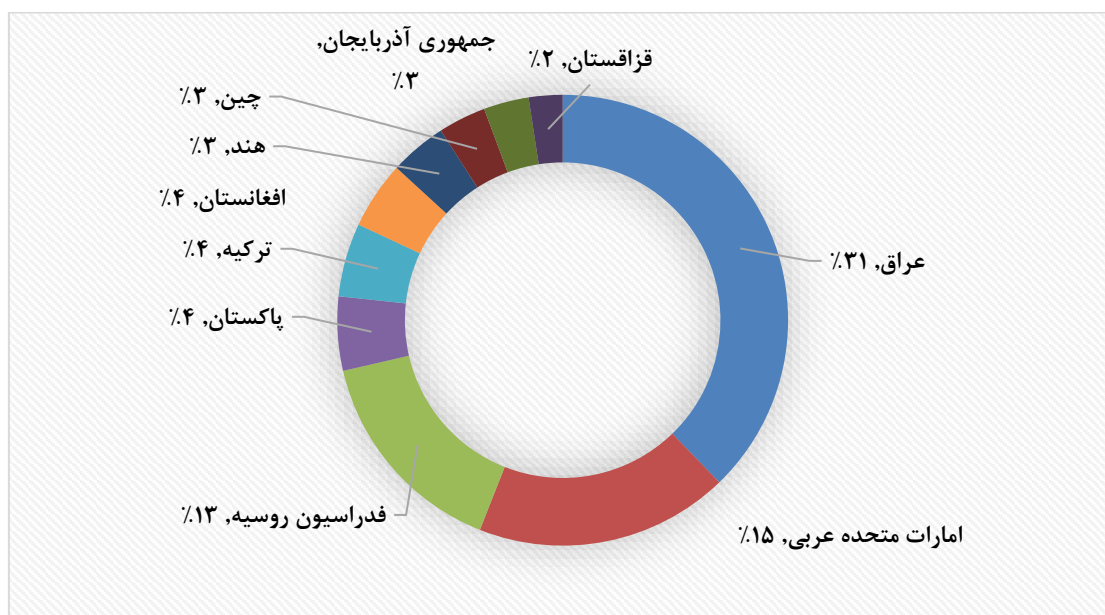
نمودار ۱- سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات کشاورزی از نظر مقدار در سه ماهه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

مهمترین مقاصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران از نظر ارزش در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ در نمودار ۲ نمایش داده شده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور عراق با سهم ۳۱ درصدی از ارزش صادرات محصولات کشاورزی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن نیز کشور امارات متحده عربی (۱۵)، فدراسیون روسیه (۱۳)، پاکستان (۴) و ترکیه (۴) به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. بر خلاف مقدار صادرات، تنوع کشورهای مقصد صادراتی از منظر ارزش متنوع‌تر می‌باشد و علاوه بر کشورهای همسایه کشورهای نظیر هندوستان، چین و قزاقستان نیز سهمی از ارزش صادرات محصولات کشاورزی ایران را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۲. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات کشاورزی از نظر ارزش در سه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۲-۲- محصولات صنایع غذایی

مقدار صادرات محصولات صنایع غذایی در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۲۹۴ هزار تن بوده است که این مقدار نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۹ درصد کاهش یافته است. از منظر ارزش نیز صادرات محصولات گروه صنایع غذایی با کاهش ۵ درصدی از ۲۶۳ میلیون دلار در سه ماه نخست سال ۱۴۰۳ به ۲۵۰ میلیون دلار در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده است. بررسی مهمترین کالاهای صادراتی صنایع غذایی از منظر مقدار نشان از این دارد که خوراک آماده دام و طیور با سهمی ۱۷ درصدی از مقدار صادرات صنایع غذایی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن انواع آب میوه و کمپوت (۱۳٪)، انواع خمیرهای غذایی (۱۱٪)، رب گوجه فرنگی (۹٪) و بیسکویت و ویفر (۸٪) در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. از بعد ارزش نیز خوراک آماده دام و طیور با سهمی ۱۶ درصدی از ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی در رتبه نخست قرار گرفته است و پس از آن نیز انواع آبمیوه و کمپوت (۱۱٪)، بستنی (۷٪)، بیسکویت و ویفر (۷٪)، شیرینی و شکلات (بدون کاکائو) (۷٪) و سیبزمینی آماده یا محفوظ شده (۷٪) در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند.

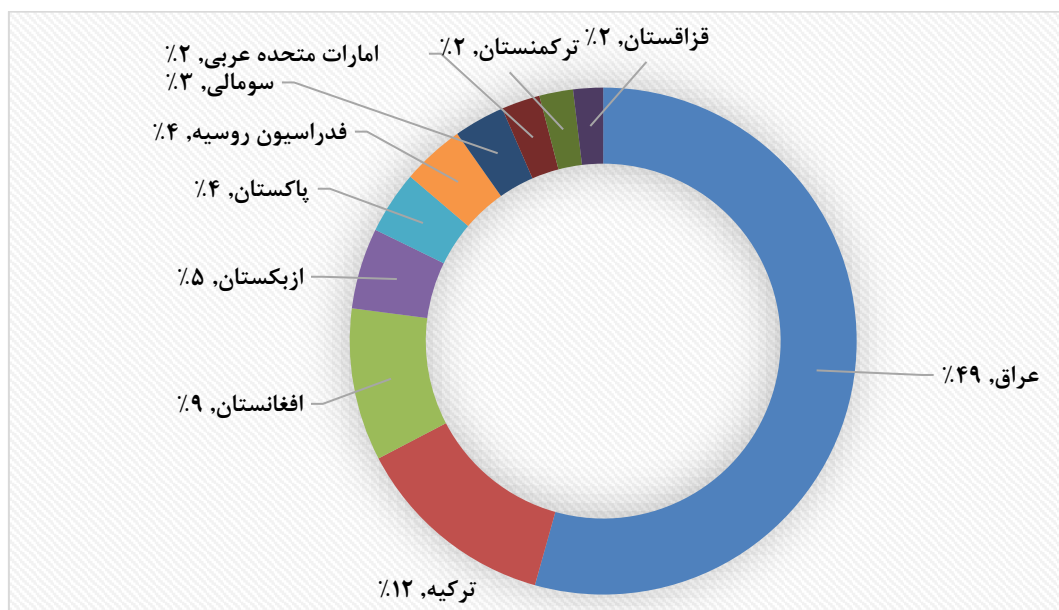
از نظر ارزش صادرات محصول خوراک آماده دام و طیور، ارزش آوری بالغ بر ۳۹۰۹ میلیون دلاری در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ داشته است و پس از آن محصولات آب میوه و کمپوت با ارزش صادرات ۲۷۰۱ میلیون دلار، بستنی ۱۸۰۳

میلیون دلار، بیسکوئیت و ویفر ۱۸.۳ میلیون دلار و شیرینی و شکلات (بدون کاکائو) با ارزش ۱۷.۹ میلیون دلار، بیشترین ارزش را در گروه صنایع غذایی به خود اختصاص داده‌اند. پس از این محصولات، سیب‌زمینی آماده یا محفوظ شده، انواع خمیرهای غذایی، رب گوجه فرنگی، مربا، ژله و مارمالاد، سایر سبزیجات آماده یا محفوظ شده و انواع مخمرهای غذایی ارزش بیش از ۱۰ میلیون دلار قرار دارند و میزان ارزش‌آوری سایر گروه‌های باقی مانده کمتر از این مقدار می‌باشد.

متوسط ارزش واحد کالاهای صادراتی صنایع غذایی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۸۵۱.۴ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشدی ۴ درصدی را به ثبت رسانده است. در میان محصولات صادراتی فرآورده‌های غذایی مرکب و هموژنیزه شده با ارزش واحد ۳۱۰۰.۶ دلار به ازای هر تن گرانترین محصول صادراتی صنایع غذایی محسوب می‌شود و پس از آن گروه سوسیس و انواع گوشت‌های کنسرو شده و فرآورده‌های غذایی برای کودکان به ترتیب با ارزش واحد ۲۸۵۵ و ۲۶۴۷.۲ دلار در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر گروه محصولی انواع شربت قند، انواع خمیرهای غذایی و آب معدنی و نوشابه به ترتیب با ارزش واحد ۲۷۴.۲، ۵۳۹.۵ و ۵۶۰.۴ دلار به ازای هر تن کم ارزش‌ترین محصولات صادراتی گروه صنایع غذایی به حساب می‌آیند.

مهمترین کشورهای مقصد صادراتی محصولات صنایع غذایی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ از منظر مقدار در نمودار ۳ نمایش داده شده‌اند. بر این اساس کشور عراق با سهم ۴۹ درصدی از مقدار صادرات صنایع غذایی نخستین مقصد صادرات این کالاها به حساب می‌آید و پس از آن به ترتیب کشورهای ترکیه با سهم ۱۲٪، افغانستان با سهم ۹٪، ازبکستان با سهم ۵٪ و پاکستان با سهم ۴٪ به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. مابقی مقاصد صادراتی کالاهای صنایع غذایی در سه ماهه نخست سال جاری سهمی کمتر از ۴ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. بررسی مقاصد صادراتی کالاهای صنایع غذایی نشان از این دارد که به استثنای کشور سومالی و قزاقستان سایر کشورهای مقصد از جمله کشورهای همسایه به حساب می‌آیند.

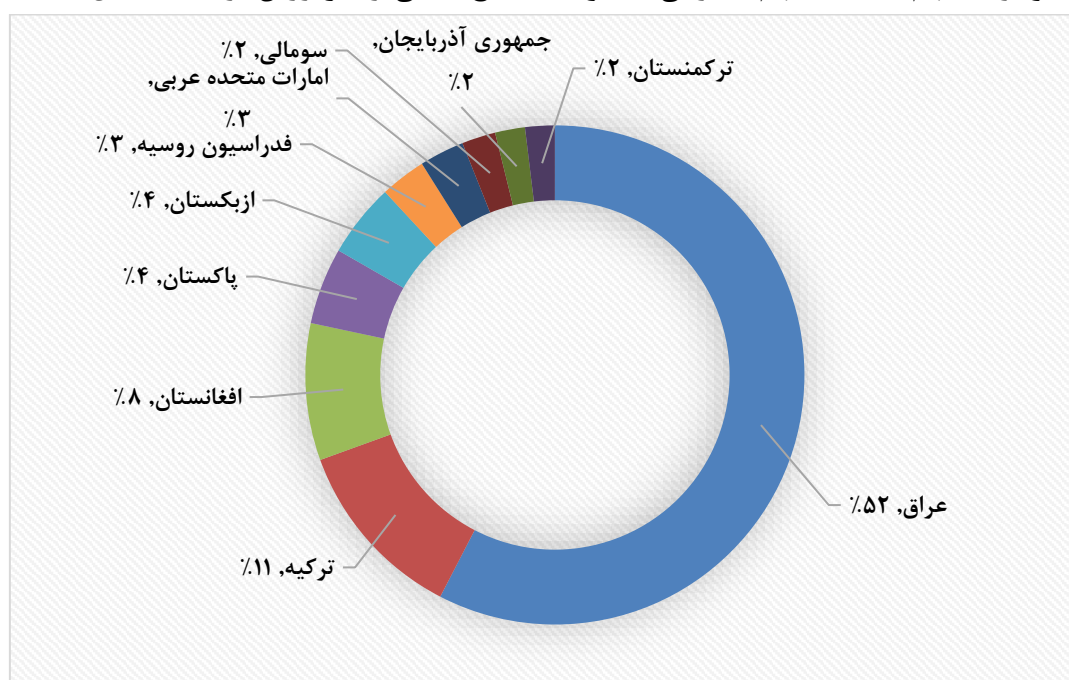
نمودار ۳. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات صنایع غذایی از نظر مقدار در سه ماهه اول ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نمودار ۴ ده کشور مقصد مهم صادرات کالاهای صنایع غذایی کشور از منظر ارزش ارائه شده است. بر این اساس کشور عراق با سهم ۵۲ درصدی از ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی کشور مهمترین مقصد این گروه کالاها به حساب می‌آید و پس از آن کشورهای ترکیه، افغانستان، پاکستان و ازبکستان به ترتیب با سهمی ۱۱، ۸، ۴ و ۴ درصدی در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. سهم سایر کشورهای مقصد صادرات کالاهای صنایع غذایی کشور به طور نسبی اندک بوده و سهمی کمتر از چهار درصد از ارزش صادرات را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۴. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات صنایع غذایی از نظر ارزش در سه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۳-۲- تمرکز صادرات

با توجه به اهمیت صادرات محصولات کشاورزی به منظور سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی دقیق لازم است این شاخص از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گیرد تا تصویری روشن از جایگاه صادرات محصولات بخش کشاورزی ارائه شود. بر اساس پیشنهاد بانک جهانی یکی از ابزارهای بررسی عملکرد تجاری هر کشور و بخش‌های اقتصادی بررسی میزان تنوع محصول و بازار است. یکی از شاخص‌های مورد استفاده به این منظور شاخص تمرکز صادرات می‌باشد که این شاخص را می‌توان از دو منظر میزان تمرکز بر گروه‌های کالایی صادراتی و همچنین میزان تمرکز بر بازارها محاسبه نمود. به منظور محاسبه این شاخص روش‌های مختلفی ارائه شده است که از آن جمله می‌توان به شاخص هرفیندال، شاخص هانا-کی، شاخص آنتروپی مرتبه اول و شاخص انحراف لگاریتمی اشاره کرد (خداداد کاشی و شهیکی تاش، ۱۳۸۴) که با توجه به فراوانی استفاده از شاخص هرفیندال در این گزارش نیز این شاخص برای بررسی تمرکز صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی و همچنین بررسی تمرکز مقاصد صادراتی محاسبه شده است. فرمول محاسبه شاخص تمرکز صادراتی به قرار زیر است:

$$H = \sum_{i=1}^N S_i^2$$

که در این رابطه δ سهم هر گروه محصولی یا هر کشور از کل صادرات محصولات کشاورزی می‌باشد. مقدار این شاخص بین صفر و یک می‌باشد چنانچه عدد محاسبه شده برای این شاخص نزدیک به صفر باشد منعکس کننده صادرات همگن‌تر و یا مقاصد صادراتی متنوع‌تر است و در صورتی که عدد محاسبه شده برای این شاخص به یک نزدیک‌تر باشد بیانگر صادرات کشور در چند محصول یا در چند بازار متمرکز می‌باشد (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱).

در جدول ۴ شاخص تمرکز صادرات محصولات کشاورزی برای دو گروه کالاهای کشاورزی و صنایع غذایی بر مبنای کالاهای صادراتی هر گروه و همچنین مقاصد صادراتی برای سه ماه نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ محاسبه شده است. در حوزه محصولات کشاورزی شاخص تمرکز برای محصولات صادراتی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ برابر ۰.۲۹ بوده و در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ به ۰.۲۷ رسیده است که این مسأله نشان دهنده افزایش حدود ۶.۹ درصدی تنوع محصولات صادراتی گروه کشاورزی است. شاخص تمرکز از منظر بازارهای صادراتی از ۰.۱۴ واحد در سه ماه نخست سال ۱۴۰۳ به ۰.۱۴ رسیده است که نشان از عدم تغییر تنوع مقاصد کالاهای صادراتی بخش کشاورزی دارد. به عبارت دیگر در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت سال ۱۴۰۳ تمرکز صادرات محصولات کشاورزی و مقاصد صادراتی تغییری نداشته است.

در خصوص صادرات محصولات صنایع غذایی شاخص تمرکز برای سه ماه نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ به ترتیب برابر ۰.۰۷۷ و ۰.۰۷۹ بوده است که نشان از تمرکز بسیار اندک صادرات محصولات صنایع غذایی دارد به عبارت دیگر تعداد گروه‌های محصولی متنوعی در ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی نقش ایفا می‌نمایند. میزان شاخص تمرکز مقاصد صادراتی محصولات صنایع غذایی در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۰.۲ بوده است و این شاخص برای مدت مشابه سال ۱۴۰۳ برابر ۰.۲۹ بوده که نشان از افزایش تمرکز بازارهای صادراتی محصولات صنایع غذایی دارد.

جدول ۴. شاخص تمرکز محصولات و مقاصد صادراتی

شاخص تمرکز صادرات			
شاخص	۱۴۰۳	۱۴۰۴	نتیجه
محصولات کشاورزی			
بر مبنای گروه محصول	۰.۲۹	۰.۲۷	افزایش ۶.۹ درصدی تنوع محصولات
بر مبنای مقاصد	۰.۱۴	۰.۱۴	عدم تغییر
صنایع غذایی			
بر مبنای گروه محصول	۰.۰۷۷	۰.۰۷۹	کاهش ۲.۶ درصدی تنوع محصولات
بر مبنای مقاصد	۰.۲	۰.۲۹	کاهش ۴۵ درصدی تنوع مقاصد
عدد شاخص به سمت یک نشان از تمرکز بر یک محصول یا مقصد			
عدد شاخص به سمت صفر نشان از تنوع محصول یا مقصد			

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۲-۴- صادرات نهاده‌ها

۲-۴-۱- آفتکش‌ها

میزان صادرات آفتکش‌ها شامل حشره‌کش‌ها، قارچ‌کش‌ها، و گندزداها به تفکیک آماده و تکنیکال در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به ترتیب برابر ۱۲۴۵ و ۶۳ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۵ و ۴۲ درصد کاهش یافته است. ارزش صادرات آفتکش‌های آماده در این بازه زمانی برابر ۱.۷ میلیون دلار بوده و برای آفتکش‌های تکنیکال نیز برابر ۱۰۷ هزار دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۲ و ۴۴ درصد کاهش را نشان می‌دهد. ارزش واحد هر تن آفتکش تکنیکال در بازه زمانی سه ماهه ابتدای سال ۱۴۰۴ برابر ۱۴۰۱ دلار بوده و این شاخص برای آفتکش‌های تکنیکال نیز در همین دوره برابر ۱۶۸۷ دلار به ازای هر تن محاسبه شده است.

۲-۴-۲- کودها

بررسی صادرات کود به تفکیک کودهای حیوانی و گیاهی و کودهای شیمیایی نشان از کاهش میزان صادرات این محصولات دارد. مقدار صادرات کودهای حیوانی یا گیاهی در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۴۳۵ تن بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته کاهشی ۲ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش صادرات و ارزش واحد این محصول نیز به ترتیب برابر ۱۷۵ هزار دلار و ۴۰۲ دلار به ازای هر تن می‌باشد که نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۲۳ و ۲۵ درصد افزایش یافته است. میزان صادرات کودهای شیمیایی در مجموع روندی کاهشی داشته و از ۱.۴۷ میلیون تن در سه ماهه ابتدای سال ۱۴۰۳ به ۹۲۷ هزار تن در دوره مشابه سال جاری رسیده که نشان از کاهش ۳۷ درصدی مقدار صادرات این محصول دارد همچنین ارزش صادرات در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۳۱۰ میلیون دلار بوده که نشان از کاهش ۲۷ درصدی ارزش صادرات این گروه محصولی دارد. در مقابل قیمت واحد صادرات از ۲۸۵ دلار در فصل اول سال ۱۴۰۳ به ۳۳۴ دلار به ازای هر تن در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده است که نشان دهنده رشد ۱۷ درصدی قیمت واحد این محصولات است.

بررسی ترکیب صادراتی کودهای شیمیایی در فصل اول سال ۱۴۰۴ نشان دهنده این موضوع است که کود ازته با صادرات ۹۲۴ هزار تنی و با ارزش ۳۰۹ میلیون دلار بیشترین سهم را از صادرات کودهای شیمیایی به خود اختصاص داده است هرچند میزان صادرات آن نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۳۷ درصد کاهش یافته است. ارزش صادرات کود ازته نیز در سال ۱۴۰۴ برابر ۳۰۹.۵ میلیون دلار بوده و ارزش واحد هر تن محصول صادراتی نیز برابر ۳۳۴ دلار می‌باشد. در این بازه زمانی میزان صادرات کود فسفاته صفر بوده و صادرات کودهای پتاسه، NPK و میکرو نیز به ترتیب برابر ۱۶۹، ۲۱۷۰ و ۶.۶ تن بوده است. به این ترتیب سهم محصولات مذکور از صادرات کود شیمیایی کشور بسیار محدود و ناچیز می‌باشد. ارزش صادرات کودهای پتاسه، NPK و میکرو نیز به ترتیب برابر ۸۳، ۳۳۴ و ۹.۸ هزار دلار می‌باشد که دو گروه کودهای پتاسه و NPK نسبت به مدت مشابه سال گذشته شاهد رشد ۴۲۸ و ۲۴۰ درصدی در ارزش صادرات اما ارزش صادرات کودهای میکرو نسبت به سال گذشته ۷۶ درصد کاهش یافته است. از منظر ارزش واحد کالاهای صادراتی نیز کود میکرو با ارزش واحد ۱۴۷۵ دلار به ازای هر تن در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن کودهای پتاسه، ازته و NPK به ترتیب با ارزش واحد ۴۹۵، ۳۳۴ و ۱۵۳ در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

۳-۴-۲- بذور

میزان صادرات بذور و اندام رویشی از کشور در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۷.۸ هزار تن بوده در حالیکه مقدار صادرات این محصولات در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ برابر ۵.۲ هزار تن می‌باشد که نشان از رشد ۴۹ درصدی صادرات این محصولات دارد. ارزش صادرات بذور و اندام رویشی در فصل ابتدایی سال جاری برابر ۵.۸ میلیون دلار می‌باشد که نسبت به ارزش صادرات ۵.۳ میلیون دلاری در مدت مشابه سال گذشته ۱۱ درصد افزایش یافته این در حالی است که قیمت واحد محصول صادراتی از ۱۰۱۲ دلار به ازای هر تن در ابتدای سال ۱۴۰۳ به ۷۵۶ دلار به ازای هر تن در سال ۱۴۰۴ رسیده که بیانگر کاهش ۲۵ درصدی ارزش واحد صادرات است.

۴-۴-۲- ماشین‌ها و ادوات کشاورزی

در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ میزان صادرات ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کاشت برابر ۵.۷ هزار تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ شاهد کاهشی ۱۶ درصدی بوده است همچنین ارزش صادرات این گروه محصولات این محصولات در فصل ابتدای سال ۱۴۰۴ برابر ۱۶.۶ میلیون دلار بوده که نسبت به رقم ۲۴ میلیون دلاری سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۳ کاهش ۳۱ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش واحد ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کشت صادراتی نیز از ۳۵۲۳ دلار به ازای هر تن در سال گذشته به ۲۸۹۰ دلار به ازای هر تن در ابتدای سال جاری رسیده است که نشان دهنده کاهش ۱۸ درصدی ارزش واحد محصولات صادراتی است.

۵-۴-۲- واکسن و دارو

میزان صادرات واکسن و داروهای مربوط به دام در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۷.۵ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۵ درصد افزایش یافته است. همچنین ارزش صادرات این محصولات این بازه زمانی برابر ۵۰ هزار دلار بوده که نسبت به ارزش حدود ۵۴ هزار دلاری مدت مشابه سال گذشته نشان دهنده کاهش ۷ درصدی می‌باشد. ارزش واحد هر تن واکسن و داروی صادراتی نیز در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۶۶۶۱ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به ارزش واحد ۷۵۱۰ دلاری به ازای هر تن ۱۸ درصد کاهش یافته است.

۳- واردات محصولات کشاورزی

۱-۳- محصولات کشاورزی

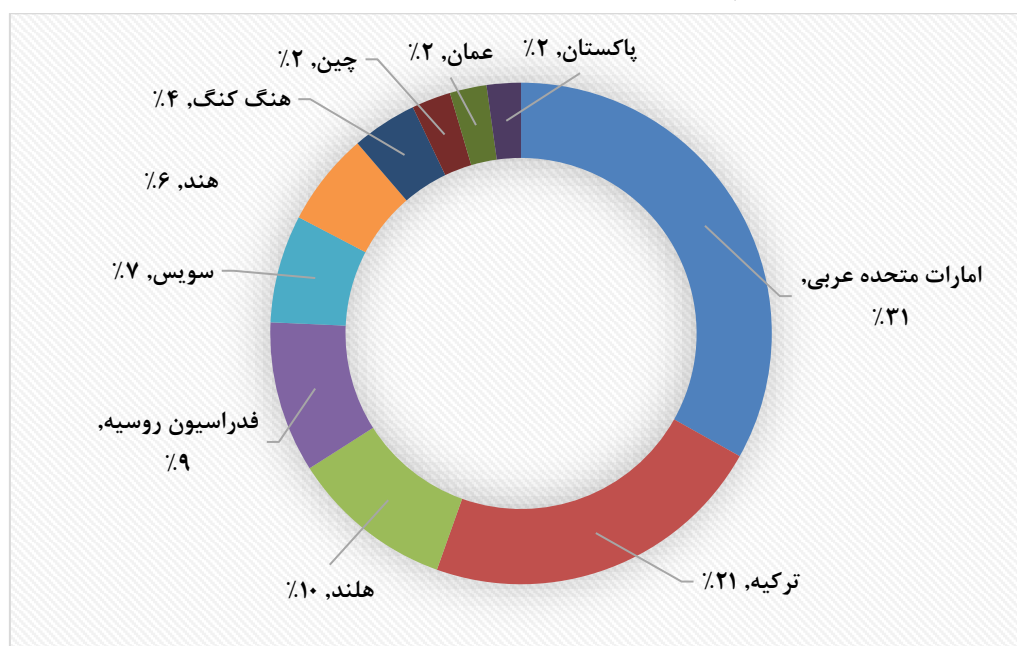
مقدار و ارزش واردات محصولات کشاورزی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به ترتیب برابر ۶.۶ میلیون تن و ۳.۶۵ میلیارد دلار بوده است مقدار این متغیرها در مدت مشابه سال گذشته به ترتیب برابر ۶.۵ میلیون تن و ۳.۷۱ میلیارد دلار بوده است که با توجه به این اعداد میزان واردات در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲ درصد افزایش یافته است اما در مقابل ارزش واردات محصولات کشاورزی دو درصد کاهش یافته است. در میان محصولات وارداتی محصول ذرت با سهم ۴۳ درصدی از کل مقدار واردات در رده نخست قرار گرفته است و پس از آن جو ۱۱٪، گندم ۹٪، دانه سویا ۸٪، و روغن نباتی ۸٪ از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از این محصولات نیز برنج، کنجاله، قند و شکر، انواع میوه و حبوبات به ترتیب با سهمی بین ۸ تا یک درصد از کل مقدار واردات در رده‌های ششم تا دهم قرار گرفته‌اند. ذکر این نکته ضروری است که هدف از واردات دانه سویا تأمین روغن نباتی کشور می‌باشد در واقع واردات دانه سویا از سویی نیاز به روغن را تأمین و کنجاله حاصل از آن نیز بخشی از نیاز کشور به غذای دام را تأمین می‌نماید.

بررسی واردات از منظر ارزش حاکی از این است که محصول ذرت با سهمی ۲۴ درصدی از کل ارزش واردات در رده نخست قرار گرفته است و پس از آن روغن نباتی ۲۰٪، برنج ۱۵٪ و دانه سویا ۸٪ و گندم ۶٪ در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از این محصولات جو، کنجاله، قند و شکر، گوشت قرمز و انواع میوه به ترتیب با سهمی بین ۶ تا دو درصد از ارزش صادرات محصولات کشاورزی در رده پنجم تا دهم قرار دارند.

ارزش واحد کالاهای وارداتی بخش کشاورزی در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۵۵۰ دلار به ازای هر تن می‌باشد. در بین کالاهای وارداتی ارزشمندترین گروه از کالاهای وارداتی بذور و سایر اندام‌های رویشی بوده که ارزش هر واحد از این محصول وارداتی در هر تن برابر ۳۵۴ هزار دلار بوده است. پس از آن نیز گوشت قرمز با قیمت ۵۹ هزار دلار به ازای هر تن در رده دوم قرار گرفته، پس از آن نیز چای با قیمت واحد ۵۶ هزار دلار، قهوه ۴۷ هزار دلار و حیوانات زنده ۴۱ هزار دلار به ازای هر تن به ترتیب در رده‌های سوم تا پنجم ارزشمندترین محصولات وارداتی قرار دارند در مقابل محصولات گروه غلات از جمله جو ۲۷۶ دلار، ذرت ۳۰۷ دلار، گندم ۳۷۲ دلار، کنجاله ۴۸۶ دلار و دانه سویا ۵۲۵ دلار بر تن به ترتیب کم ارزش‌ترین محصولات کشاورزی وارداتی به کشور محسوب می‌شوند.

در نمودار ۵ مهمترین مبادی وارداتی کالاهای کشاورزی از منظر مقدار ارائه شده است. بر این اساس کشور امارات متحده عربی با سهم ۳۱ درصدی از کل واردات محصولات کشاورزی مهمترین مبداء واردات محصولات کشاورزی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ بوده است.

نمودار ۵. ده مبداء مهم واردات کالاهای کشاورزی از منظر مقدار در سه ماه سال ۱۴۰۴

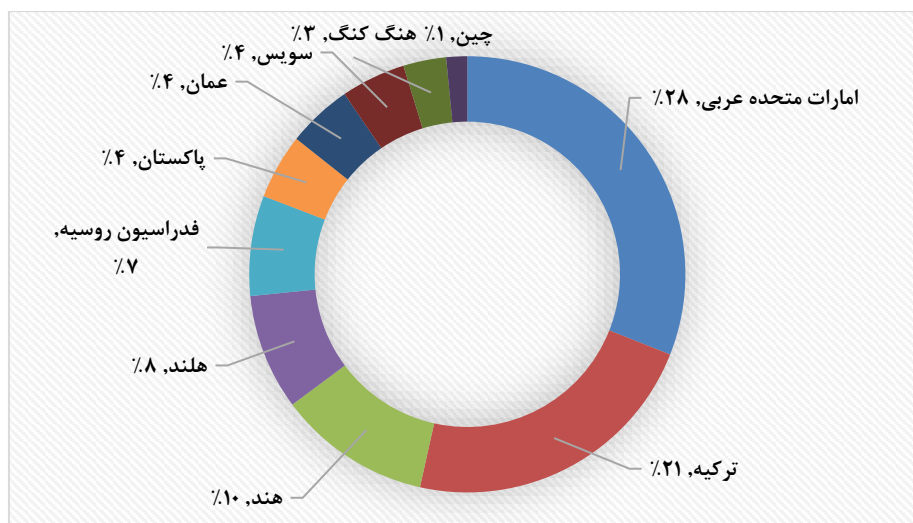

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران پس از امارات متحده عربی کشورهای ترکیه ۲۱٪، هلند ۱۰٪، فدراسیون روسیه ۹٪ و سوئیس ۷٪ از کل واردات محصولات کشاورزی به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم مهمترین مبادی واردات کالاهای کشاورزی قرار دارند. علاوه بر مبادی فوق بخش کوچکتري از نیازهای کشور به محصولات خام کشاورزی از کشورهای هندوستان، هنگ کنگ، چین، عمان و پاکستان وارد می‌شوند که سهم هر یک از این کشورها از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی ایران در سال ۱۴۰۳ بین ۴ تا دو درصد می‌باشد در واقع کشورهای مذکور ده کشور بزرگ تامین کننده محصولات خام

کشاورزی ایران هستند و در مجموع سهمی ۹۴ درصدی از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

در نمودار ۶ مهمترین مبادی واردات کالاهای کشاورزی ایران از منظر ارزش مورد ارزیابی قرار گرفته است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور امارات متحده عربی با سهمی ۲۸ درصدی از کل ارزش واردات محصولات کشاورزی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ در رده نخست قرار گرفته است. پس از این کشور، کشورهای ترکیه، هندوستان، هلند و فدراسیون روسیه به ترتیب با سهمی ۲۱، ۱۰، ۸ و ۷ درصدی در رده‌های دوم تا پنجم قرار دارند. پس از کشورهای مذکور، کشورهای پاکستان، عمان، سوئیس، هنگ کنگ و چین سهم بسیار کمتری از ارزش واردات محصولات کشاورزی ایران را به خود اختصاص داده‌اند به طوری که سهم این کشورها بین چهار تا یک درصد بوده است. در مجموع سهم کشورهای مذکور از ارزش واردات محصولات کشاورزی ایران در فصل ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۹۰ درصد بوده است.

نمودار ۶. ده مبداء مهم واردات کالاهای کشاورزی از منظر ارزش در سه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران مقایسه سهم کشورهای مبادی وارداتی از منظر مقدار و ارزش نشان از این مساله دارد که به غیر از کشورهای امارات متحده عربی و ترکیه که هم از نظر مقدار و هم از نظر ارزش در رده‌های اول و دوم قرار دارند جایگاه سایر کشورهای دارای تفاوت‌هایی می‌باشد به عنوان مثال کشور هندوستان از نظر سهم از کل مقدار واردات در جایگاه ششم قرار دارد اما از نظر ارزش در بین مبادی اصلی وارداتی در رده سوم قرار گرفته است.

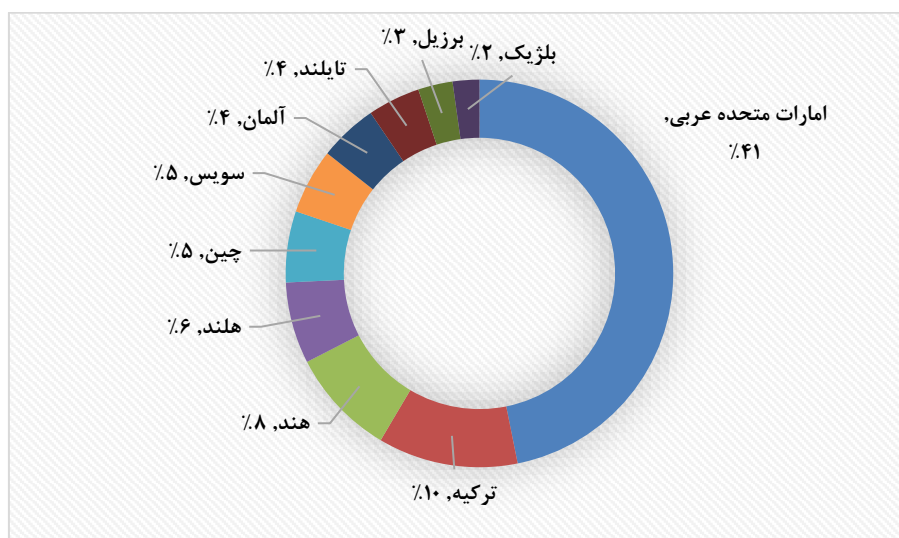
۲-۳- محصولات صنایع غذایی

مقدار و ارزش واردات محصولات صنایع غذایی در فصل نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۳۲ هزار تن بوده که نسبت به مقدار ۲۹ هزار تن در دوره مشابه سال ۱۴۰۳ شاهد کاهش ۲۰ درصدی بوده است. ارزش واردات محصولات صنایع غذایی نیز در ابتدای سال ۱۴۰۴ برابر ۱۸۱ میلیون دلار بوده که نسبت به ارزش ۱۹۰ میلیون دلاری واردات در مدت مشابه سال ۱۴۰۳ شاهد کاهش ۵ درصدی بوده است. در میان محصولات صنایع غذایی وارداتی گروه فرآورده‌های حاصل از میوه‌ها و سبزیجات با واردات ۸۰۲ هزار تن و سهم ۲۶ درصدی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن گروه

توتون، سیگار و تنباکو با مقدار واردات ۷.۵ هزار تن و سهم ۲۴ درصدی در رده دوم قرار گرفته است. سایر فرآورده‌ها و مکمل‌ها و مواد افزودنی با مقدار واردات ۴.۷ هزار تن و سهم ۱۵ درصدی از کل واردات صنایع غذایی در رتبه سوم قرار گرفته‌اند همچنین گروه محصولات کاکائو و فرآورده‌های آن و سایر قندها و ملاس‌ها به ترتیب با مقدار واردات ۴.۱ و ۳.۴ هزار تن و سهمی معادل ۱۳ و ۱۱ درصد از کل واردات در رده‌های چهارم و پنجم مهمترین محصولات وارداتی قرار دارند. از منظر ارزش واردات گروه توتون، سیگار و انواع تنباکو با ارزش واردات ۶۸.۶ میلیون دلار و سهم ۳۸ درصدی در رده نخست مهمترین محصولات وارداتی صنایع غذایی قرار دارد و پس از آن نیز کاکائو و فرآورده‌های آن با ارزش ۳۴.۸ و سهم ۱۹ درصدی، سایر فرآورده‌ها، مکمل‌ها و افزودنی‌های غذایی با ارزش واردات ۲۹.۷ میلیون دلار و سهم ۱۶ درصدی، شیر خشک با ارزش واردات ۱۵.۸ میلیون دلار و سهم ۹ درصدی و در نهایت فرآورده‌های حاصل از میوه و سبزیجات با ارزش واردات ۱۵.۲ میلیون دلار و سهم ۸ درصدی از ارزش در رده‌های دوم تا پنجم مهمترین محصولات وارداتی صنایع غذایی قرار دارند. از سوی دیگر سبوس، سایر قندها و ملاس‌ها و خوراک آماده دام و طیور با سهم کمتر از ۵ درصد از ارزش واردات محصولات صنایع غذایی کم اهمیت‌ترین محصولات وارداتی می‌باشند.

بررسی ارزش واحد کالاهای صنایع غذایی وارداتی حاکی از این است که ارزش هر واحد کالاهای این گروه در سال ۱۴۰۳ برابر ۵۷۴۸ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته تنها ۱۸ درصد افزایش یافته است. در میان محصولات مختلف وارداتی شیر خشک با ارزش واحد ۱۴.۶ هزار دلار به ازای هر تن در رده نخست قرار گرفته و پس از آن توتون، سیگار و انواع تنباکو، کاکائو و فرآورده‌های آن، سایر فرآورده‌ها و مکمل‌های و افزودنی‌های غذایی و خوراک آماده دام و طیور هر یک به ارزش واحد ۹، ۸.۳، ۶.۳ و ۴.۶ هزار دلار به ازای هر تن در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارند.

نمودار ۷. ده مبداء مهم واردات کالاهای صنایع غذایی از منظر مقدار در سه ماه سال ۱۴۰۴

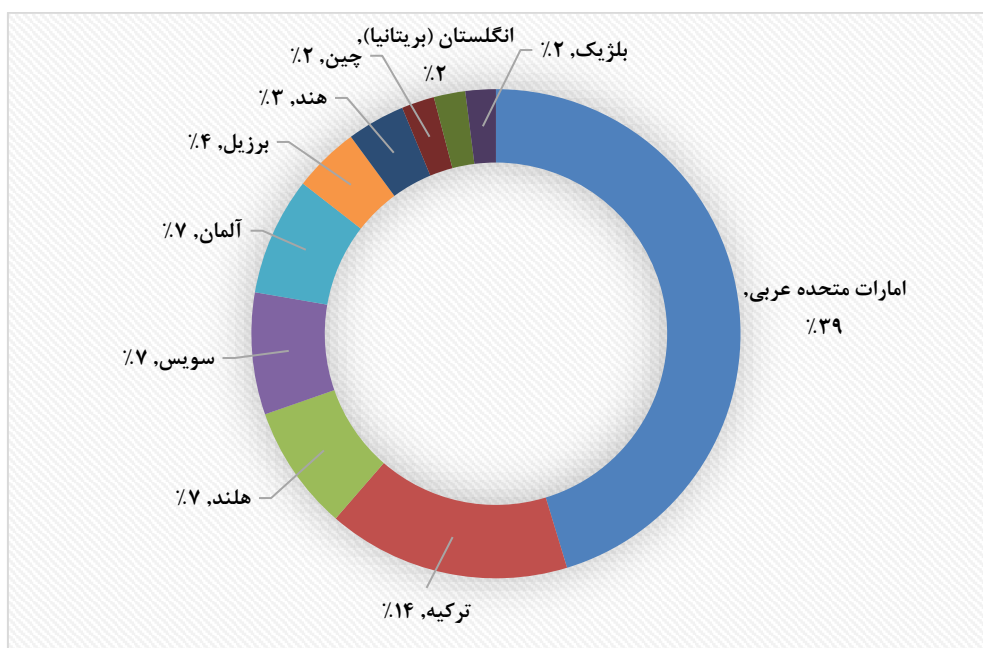

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نمودار ۷ مهمترین مبادی واردات کالاهای گروه صنایع غذایی و سهم هر یک از مبادی از کل حجم واردات نمایش داده شده است. بر اساس بررسی و محاسبات صورت گرفته در سه ماه نخست سال ۱۴۰۴ کشور امارات متحده عربی با سهم ۴۱ درصدی از کل مقدار واردات محصولات صنایع غذایی در رتبه نخست قرار گرفته است و پس از آن

کشورهای ترکیه، هندوستان، هلند و چین به ترتیب با سهم ۱۰، ۸، ۶ و ۵ درصدی در رده‌های دوم تا پنجم مهمترین مبادی واردات کالاهای صنایع غذایی قرار گرفته‌اند. پس از آن نیز کشورهای سوئیس، آلمان، تایلند، برزیل و بلژیک با سهمی بین ۵ تا ۲ درصد از مقدار واردات محصولات صنایع غذایی در بین کشورهای مبادی وارداتی در رتبه‌های ششم تا دهم قرار گرفته‌اند در مجموع نیز حدود ۸۸ درصد از مقدار واردات صنایع غذایی به کشور از مبادی فوق از مبادی مذکور صورت می‌گیرد.

نمودار ۸. ده مبداء مهم واردات کالاهای صنایع غذایی از منظر ارزش در سه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نمودار ۸ مهمترین مبادی واردات محصولات صنایع غذایی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ بر حسب ارزش ارائه شده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور امارات متحده عربی با سهم ۳۹ درصدی از کل ارزش واردات صنایع غذایی مهمترین مبداء واردات این محصولات می‌باشد و پس از آن نیز کشور ترکیه، هلند، سوئیس و آلمان به ترتیب با سهم ۱۴، ۷، ۷ و ۷ درصد در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از کشورهای مورد اشاره کشورهای برزیل، هندوستان، چین، انگلستان و بلژیک سایر مبادی وارداتی کالاهای صنایع غذایی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به حساب می‌آیند. در مجموع کشورهای فوق سهمی ۸۵ درصدی از ارزش کالاهای صنایع غذایی وارداتی کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

۱-۲-۳-آفتکش‌ها

میزان واردات آفتکش‌های (شامل حشره‌کش‌ها، قارچ‌کش‌ها، علف‌کش‌ها و گندزداها) آماده در فصل ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۱۷۶۹ تن بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۶۸ درصد کاهش یافته است همچنین واردات آفتکش‌های آماده از نظر ارزش در این بازه زمانی معادل ۱۵ میلیون دلار بوده که این شاخص نیز نسبت به مدت مشابه سال گذشته شاهد کاهش ۶۲ درصدی بوده است. هر تن آفتکش آماده وارد شده در فصل نخست سال

۱۴۰۴ ارزشی معادل ۸.۵ هزار دلار داشته که نسبت به ارزش ۷ هزار دلاری مدت مشابه سال گذشته افزایش ۲۱ درصدی را به ثبت رسانده است.

میزان واردات آفتکش‌های تکنیکال در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۶۶۲ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۶۵ درصد کاهش یافته است همچنین ارزش واردات آفتکش‌های تکنیکال نیز نسبت به مدت مشابه سال گذشته کاهشی ۵۷ درصدی را به ثبت رسانده است به طوری که ارزش واردات این نهاده از ۲۱.۴ میلیون دلار در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ به ۹.۳ میلیون دلار در سال ۱۴۰۴ کاهش یافته است. ارزش واحد هر تن محصول در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۱.۲ هزار دلار بوده و این شاخص در سال ۱۴۰۴ به ۱۴.۱ هزار دلار رسیده و نشان از افزایش ۲۵ درصدی قیمت آفتکش تکنیکال وارداتی دارد به عبارت دیگر با توجه به رشد قابل توجه ارزش واحد کالاهای وارداتی به نظر می‌رسد محصول وارد شده به کشور در ابتدای سال جاری از نظر کیفی مناسب‌تر بوده است.

۲-۲-۳- کودها

کود وارداتی کشور شامل دو گروه کود حیوانی و نباتی و کود شیمیایی می‌باشد میزان کود حیوانی و نباتی وارد شده به کشور در فصل ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۲.۳ هزار تن و به ارزش ۵.۹ میلیون دلار می‌باشد که از منظر مقدار و ارزش نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۳۲ و ۳۸ درصد افزایش یافته است. همچنین ارزش هر واحد کود حیوانی و نباتی وارداتی در دوره مذکور برابر ۲۵۰۵ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۴ شاهد افزایش ۵ درصدی می‌باشد.

میزان و ارزش واردات مجموع کودهای شیمیایی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به ترتیب برابر ۱۲۹ هزار تن و ۱۰۸ میلیون دلار است که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ به ترتیب از نظر مقدار ۵۹ درصد و از نظر ارزش ۲۸ درصد افزایش یافته است. در میان کودهای شیمیایی وارد شده به کشور در این مدت بیشترین سهم از نظر مقدار و ارزش به ترتیب با سهم ۵۸ و ۵۱ درصدی مربوط به کود فسفره می‌باشد که میزان واردات آن معادل ۷۵۲ هزار تن و ارزش آن برابر ۵۵.۴ میلیون دلار است. پس از کود فسفره، کود پتاسه با سهم ۲۲ درصد از مقدار و ۱۹ درصد از ارزش در رده دوم مهمترین کود شیمیایی وارداتی قرار دارد و در رده سوم نیز کود ازته با سهم ۱۱ درصد از مقدار و ۷ درصد از ارزش در رده سوم قرار گرفته است. پس از آن نیز کود NPK با سهم ۷ درصدی از مقدار واردات و ۱۷ درصدی از ارزش آن در رده بعدی قرار گرفته است. سایر کودها و همچنین کودهای میکرو نیز از نظر ارزش و مقدار نقش قابل توجهی در سبد کودهای وارداتی کشور در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ نداشته‌اند. بررسی ارزش واحد کودهای وارداتی نیز به طور کلی نشان از کاهش ارزش واحد این محصول وارداتی دارد به طوری که ارزش هر واحد کود شیمیایی وارداتی از ۱۰۴۳ دلار به ازای هر تن در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ به ۸۳۸ دلار در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده است و در این بین کود میکرو با ارزش واحد ۷۴۹۷ دلار به ازای هر تن و سایر کودها با ارزش ۳۳۸۷ دلار به ازای هر تن و کود NPK با ارزش ۱۹۷۳ دلار به ازای هر تن در رده‌های اول تا سوم گران قیمت‌ترین کودهای وارداتی قرار دارند و از سوی دیگر کود ازته با ارزش واحد ۵۴۱ دلار به ازای هر تن ارزان قیمت‌ترین کود وارداتی محسوب می‌شود.

۳-۲-۳- بذور

در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ میزان واردات بذور و اندام تکثیر شونده گیاهی برابر ۹۰۸ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۴۵ درصد کاهش یافته است. از نظر ارزش نیز میزان واردات بذور و اندام تکثیر شوند

گیاهی در این بازه زمانی به حدود ۳۳ میلیون دلار رسیده است که نسبت به ارزش ۲۵.۳ میلیون دلاری در مدت مشابه سال ۱۴۰۳ رشد ۳۱ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش واحد هر تن بذر و اندام تکثیر شونده گیاهی سه ماهه ۱۴۰۴ برابر ۳۶.۴ هزار دلار بوده در حالی که ارزش واحد این گروه از کالای وارداتی در مدت مشابه سال ۱۴۰۳ برابر ۱۵.۲ هزار دلار بوده که نشان از رشد ۱۳۹ درصدی این متغیر در فصل اول سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال گذشته دارد.

۴-۲-۳- ماشین‌های و ادوات کشاورزی

مقدار واردات ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کشت در فصل اول ۱۴۰۴ برابر ۱۵.۳ هزار تن بوده که نسبت به مقدار واردات این کالاهای در مدت مشابه سال گذشته ۲۳ درصد کاهش یافته است. ارزش واردات این محصولات نیز در دوره مذکور برابر ۱۷۱.۴ میلیون دلار بوده که نسبت به ارزش ۲۸۱ میلیون دلاری سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۳ کاهش ۳۹ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش هر واحد ماشین‌آلات وارداتی در مدت زمان مورد بررسی در سال ۱۴۰۴ برابر ۱۱.۱ هزار دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۱ درصد کاهش را به ثبت رسانده است. در بین ماشین‌آلات کشاورزی وارداتی بیشترین سهم از نظر ارزش و مقدار با ۷۰ درصد مربوط به واردات تراکتورهای کشاورزی می‌باشد و پس از آن نیز سایر ماشین‌آلات با سهمی ۸ درصدی از مقدار و ۱۲ درصدی از ارزش ماشین‌آلات سورت و بسته‌بندی با سهمی ۷ درصدی از ارزش و ۳ درصدی از واردات در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند.

۴-۲-۵- واکسن و دارو

میزان واردات واکسن و داروی مربوط به بخش کشاورزی در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۳۲ تن و به ارزش ۳۲۹ هزار دلار بوده است که تمامی این مقدار مربوط به واردات واکسن می‌باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که مقدار و ارزش واردات این محصولات نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۶۶ و ۵۸ درصد کاهش یافته است همچنین ارزش واحد هر تن واکسن وارداتی در مدت زمان مورد بررسی برابر ۱۰.۵ هزار دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به ارزش ۸.۳ هزار دلاری سال گذشته افزایش ۲۶ درصدی را نشان می‌دهد.

۴- منابع

- ۱- خداداد کاشی، ف و شهیکی تاش، م. (۱۳۸۴). سنجش درجه رقابت در بازارهای جهانی کالاهای منتخب سنتی و کشاورزی. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال سیزدهم، شماره ۵۱، پاییز ۱۳۸۴.
- ۲- گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۴). اطلاعات صادرات و واردات دوازده ماهه ۱۴۰۳.

Available at:

https://irica.ir/web_directory/73903-%D8%A2%D9%85%D8%A7%D8%B1-%D8%B3%D8%A7%D9%84-%D8%AC%D8%A7%D8%B1%DB%8C.html

- ۳- هرورانی، ح؛ ثاقب، ح؛ آذربایجانی، ع و عزیزنژاد، ص. (۱۴۰۱). معرفی و تحلیل برخی شاخص‌های حوزه بازرگانی خارجی ایران. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۱).

- 4- OECD/FAO (2023), OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-2032, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/08801ab7-en>.

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرصت)، شماره ۱۷۵
کدپستی: ۱۵۸۳۶۴۸۴۹۹ شماره تماس: ۰۲۱-۸۵۷۳۲۸۵۱
وب سایت: www.awnrc.com ایمیل: info@awnrc.com